

Betty Boop gaat de wereldproblemen te lijf

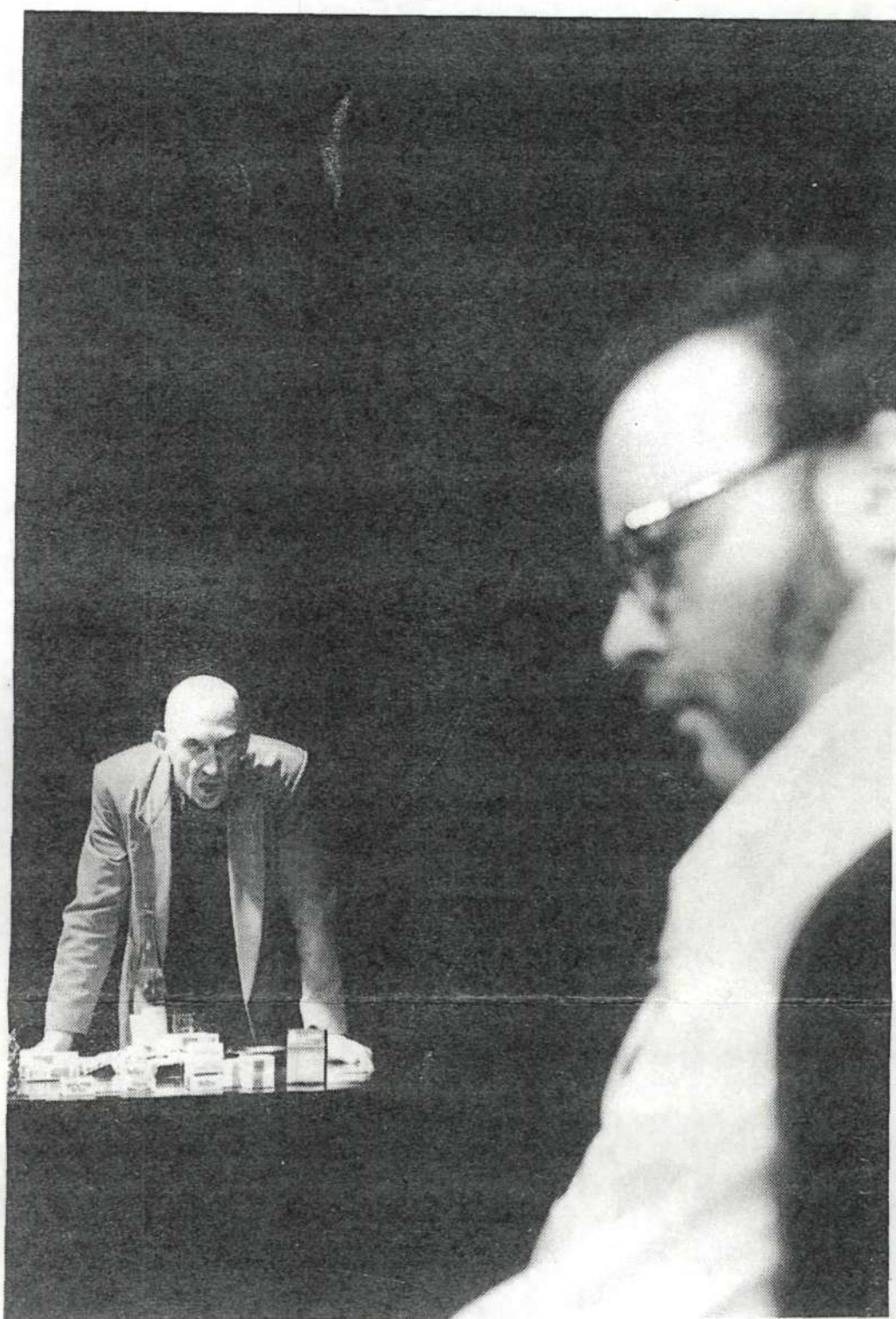

Foto: Reyn van Koolwijk

Theatermakers Jeroen Kriek en Daphne de Bruijn werkten vorig jaar samen bij het maken van *Dolly Parton is dead*. Een intrigerende voorstelling waarin we Dolly Parton in gevecht zagen met een door-gedraaide fan, die (de mythe van) mevrouw Parton annexeerde en haar vermoordde om haar plaats in te kunnen nemen. Kriek en De Bruijn werkten ieder afzonderlijk aan twee voorstellingen die deze week tegelijkertijd in Amsterdam te zien zijn. Het zijn allebei snel gemonterde, vlot gespeelde en mooi vormgegeven produkties. En in beide voorstellingen keert het thema terug van een ideaalbeeld, een mythe die door de harde werkelijkheid wordt ingehaald.

In *Wake up, Betty Boop!* speelt Daphne de Bruijn het wulps stripvrouwtje Betty Boop, die van haar tekenaar Max Fleischer het verwijt krijgt dat ze niets doet om de problemen in de wereld op te lossen. De hele voorstelling lijkt zich af te spelen op de tekentafel van Fleischer, waar Betty Boop vanuit een suikerzoet plaatje tot leven komt en door haar schepper wordt geconfronteerd met de woeste, gewelddadige oorlogs- en seks-ferelen die hij óók tekent. Uiteindelijk zet Fleischer – nogal schreeuwerig ge-

speeld door Bruun Kuijt, die de voorstelling ook regisseerde – een kras door haar onschuldige bestaan. Hij dwingt haar geweld te gebruiken, maar dat keert zich onmiddellijk tegen hem. De mythe van Boop blijft wulps en kirrend voortleven,

Marc Terstroet

zonder dat haar schepper daar nog iets tegen in kan brengen.

De dwerg van Bethlehem, geschreven en geregisseerd door Jeroen Kriek, gaat over de bijbelse koning David die in zijn nadagen teert op de resten van zijn mythische verleden. Hij is de tot leven gekomen David van Michelangelo, het bekende beeld van de koning. Maar zijn verschijning heeft niet veel meer weg van dit klassieke ideaalbeeld. Hij is oud en dik geworden. En in meer opzichten geeft Michelangelo's meesterwerk een vertekend beeld van de werkelijkheid: als Davids zoon Salomo z'n vader confronteert met een replica van het standbeeld, wijst David erop dat Michelangelo de toekomstige joodse koning 'godverdomme een onbesneden lul heeft aangeboden'. Frans de Wit speelt de omvangrijke koning prachtig met een tragische mengeling van woede, vermoeidheid en melancholie.

Meer nog dan David zelf heeft zijn zoon Salomo last van het mythische verleden van de koning. Hij kan de heldendaden van zijn vader niet overtreffen, maar wat moet hij dan? Net als de Hamlet uit Heiner Müllers *Hamletmachine* weigert hij zijn rol in het koningsdrama te spelen; hij kijkt toe, huppelt rond en maakt muziek – met zijn karikaturale motoriek maakt Joop van Brakel hem tot een hofnar.

Als Salomo het gevecht van zijn vader David met de reus Goliath navertelt, speelt hij David, en zijn vader belandt onbedoeld in de rol van de reus. Dat is een prachtige scène, die duidelijk maakt hoe Salomo bij gebrek aan een eigen verhaal in de voetsporen van zijn vader treedt. Hij zal toch de koning opvolgen en zijn macht misbruiken, diezelfde macht waarover hij eerder in het stuk zei dat ze onhanteerbaar is. Een cynische conclusie, waar de voorstelling een beetje te snel op afstevent. Door het lichte spel van Van Brakel is er niet veel ruimte om mee te gaan in de existentiële vragen van Salomo, terwijl hij de toekomst verpersoonlijkt.

Cynisch is ook de derde rol in het stuk, Davids bijslaapje Abisag, die niet veel anders kan dan haar liefde en haar lichaam aanbieden aan degene met de meeste macht. Maar ze krijgt met die liefde niets gedaan. En daarin verschilt ze nou precies van Betty Boop, die in 'haar' voorstelling ontroert in een monoloog waarin ze met vochtige ogen vertelt wat er allemaal gebeurt als zij alleen maar langsluip. Bloemen komen uit het behang, hondjes krijgen spontaan jonkies en agressieve legeraanvoerders veranderen in verliefde aanbidders...

MARIJN VAN DER JAGT

De dwerg van Bethlehem, tot en met 30 oktober in Frascati; *Wake up, Betty Boop!* tot en met 31 oktober in Theater Bellevue.

Het veelsoortig materiaal van de theatermaker.

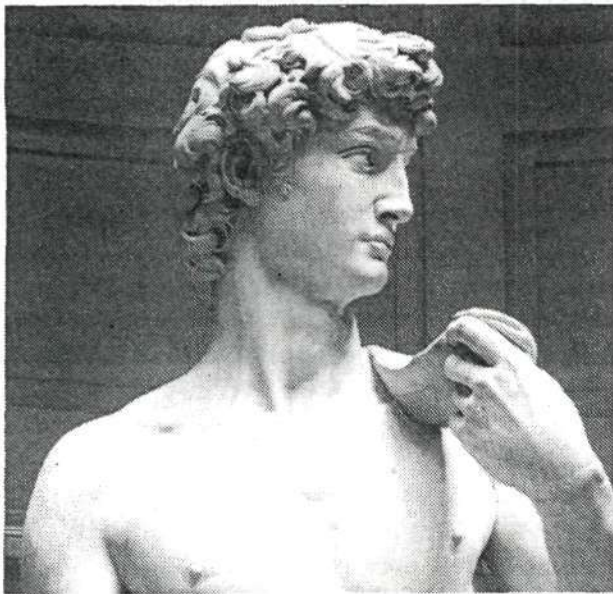
Hoe divers het tekstmateriaal is van waaruit theatermakers hun voorstellingen starten bewijzen de produkties die deze maand in de Nestheaters De Brakke Grond en Frascati te zien zijn. Meer en meer heeft het 'klassieke' toneelstuk een plaats toebedeeld gekregen in de boekenkast tussen de romans en de poëzie, naast de bijbel en te midden van de kranten.

Dat wil niet zeggen dat het klassieke repertoire de theatermakers van nu niets meer te zeggen heeft. Zoraakten zowel de Nederlandse regisseur Peter Pluymaekers als het Vlaamse gezelschap De Enthousiasten gefascineerd door toneelstukken van Goethe. Pluymaekers regisseerde Stella bij FACT, De Enthousiasten namen Faust als inspiratiebron. Maar van de theaterwetten uit Goethes tijd staan er nog maar enkele overeind en hoe tijdloos zijn thema's ook zijn, hun bedding is veranderd. Makers van nu, op zoek naar een dramaturgie die hun visie op de wereld weerspiegelt, komen tot een andere ordening dan één die getuigenis aflegt van coherentie in menselijk handelen en een godgegeven wereldorde.

'De meeste stukken lenen zich niet voor onze werkwijze', zegt Joan Nederlof - een van de oprichtsters van De Mug met de Gouden Tand en actrice in Lost in Hotel Paradise - elders in deze krant. Voor hun voorstelling gingen zij uit van de structuur van Christa Wolfs roman Kassandra en maakten de Trojaanse Oorlog tot metafoor van kunst en politiek in onze tijd. 'Wij benutten in onze voorstellingen juist de individualiteit. Hoe ieder voor zich de werkelijkheid ondergaat.'

Als theater een positiebepaling is in de wereld kan het ensceneren van afgeronde teksten uit andere tijden als te beperkend worden ervaren. Zoals in de beeldende kunst verf en penseel, marmer en brons niet langer heilig zijn, verbreedt ook de theatermaker het palet waarmee hij theater maakt. Romans en verhalen van Manuel Puig, Godfried Bomans, Ingeborg Bachmann, David Leavitt, Nescio en Céline en zelfs de bijbel vormden de basis voor de toneelbewerkingen, theatrale vertellingen, en dansvoorstellingen die de Nestheaters in oktober presenteren. Zij leggen niet alleen getuigenis af van de grote rijkdom aan theaterstijlen, maar wijzen ons ook op de behoefte van de makers een eigen vorm te vinden voor hun ervaring van schoonheid en verwarring.

Nan van Houte artistieke leiding

Een oude knar die naar de klote gaat

Het beeld van Michelangelo heeft hem voorgoed tot mythe gemaakt. David, de eerste Israelische koning en de jongen die de reus Goliath met een katapult bedwong. Op hem baseerde theatermaker Jeroen Kriek zijn nieuwe stuk De dwerg van Bethlehem. Een gesprek over heldendom, de bijbel, ratten en opera.

Een kleine maand voordat *De dwerg van Bethlehem* in première gaat, melden de kranten dat in Israël het bestaan van koning David definitief is aangetoond. 'Het heeft me heel wat telefoontjes met Jeruzalem gekost', grijnst Jeroen Kriek. Kriek studeerde in 1988 af aan de regie-opleiding van de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten. Sindsdien maakt hij groot opgezette muziekvoorstellingen met jongeren op basis van klassieke stukken en werkte hij onder meer mee aan de Amphiproductie *Neushoorns in juli*. Ook in *De dwerg van Bethlehem* speelt muziek een belangrijke rol. Joop van Brakel die Salomo speelt is een muzikant, David-vertolker Frans de Wit een zanger.

'Ik raakte in David geïnteresseerd omdat het een tragedie is. David is een van de grootste helden uit de bijbelse geschiedenis, de man die Israël gemaakt heeft, maar die uiteindelijk met niks eindigt. Zijn complete gezinsleven, zijn koningschap - alles flikkert in elkaar. Ik begon vanuit bewondering, maar hij is voor mij wel door de mand gevallen. Die genadeloosheid waarmee hij hele volkeren afslacht. Het is natuurlijk ook een oude knar die te koppig was om de macht te delen. Toch geloof ik in zijn oprechtheid. Vanuit zijn gedachten kloppen zijn keuzes.'

'Tijdens het schrijven lag mijn affiniteit het meest bij Salomo, zijn zoon. De politiek die hij volgt is razend slim. Hij doet namelijk niks, maar is wel iemand die continu zout in de wonden wrijft en daardoor dingen aan het licht brengt. Dat hij in mijn stuk met de minnares van zijn vader aanpakt, ach... in bepaalde omstandigheden is iedereen een rat. Het gaat me niet om goed en kwaad. Ik wil daar geen waarde-oordeel over uitspreken. Dat moralisme in de bijbel is voor een theatermaker prachtig, als privé-persoon vind ik het buitengewoon treurig. Je doet iets en je moet ervoor boeten. Die voorkeur voor tragiek zit in mijn hele werk: Faust, Macbeth, Orpheus, Antigone, Dolly Parton - het is altijd weer de held die naar de klote gaat.'

'De Griekse tragedies worden veel vaker gespeeld, want de bijbel tsja, dat is toch de bijbel hè. Het is een gevaarlijk boek om aan te komen. Je bent al gauw bezig met geloof, met christendom - dat is beladen. Je wordt snel een dominee. Ondertussen lopen we toch nog steeds achter dat boek aan, terwijl als je het goed leest - moet je kijken hoe

die gasten elkaar naar het leven gestaan hebben. Het huidige proces met de Palestijnen is ten tijde van David ook aan de gang, alleen heten ze dan Filistijnen.'

'Voor ik ging schrijven was ik gefixeerd op de persoon David. Dat leverde uiteindelijk niet genoeg op. Het verhaal is leuk, maar dat staat al in de bijbel. Je kan Frans de Wit op het toneel wel een leuke muts opzetten, maar dat voegt niets toe. Door het generatieconflict met Salomo centraal te stellen krijgt het stuk een bepaalde actualiteit, een noodzaak. Dan heb je iets om voor te knokken.'

'David en Salomo staan ook voor het huidige generatieconflict tussen de theatermakers. Ik krijg er een punthoofd van. Men is er tegenwoordig erg goed in om alles in vakjes onder te brengen. Op het moment dat het eenmaal een plek heeft is het ook meteen monddood, ongevaarlijk. Ik ben niet zo geïnteresseerd in het tegen mekaar vechten. Vandaar dat ik het in mijn stuk heb opgenomen: David en Salomo kwamen ook al niet uit dat generatieconflict. Laten we het liever in plaats daarvan gewoon over het maken van een voorstelling hebben.'

De dwerg van Bethlehem is een voorstelling van Jeroen Kriek (tekst en regie) m.m.v. Joop van Brakel, Sanne Blommesteijn, Frans de Wit (spel) en Catharina Scholten (decor). Een Nesproduktie i.s.m. Growing Up in Public.

Frascati 3, di 12 t/m za 30 oktober (beh. zo/ma), 21.00 uur.

CHRONOLOGISCH OVERZICHT VOORSTELLINGEN**Babylon, Saddam en ik**
Ab Gietelink

Scenario, vormgeving en spel: Ab Gietelink.
Regie: Don Duyns

Polemist van beroep, zo afficheert Ab Gietelink zichzelf naast zijn werkzaamheden als essayist, cultureel projectontwikkelaar en filosoof/theatermaker. Meest recente voorbeeld: de Golfoorlog. Gietelink reisde tweemaal naar Irak om ter plekke de westerse berichtgeving te checken. Hij kwam terug met een zakje melkpoeder uit het vermeende laboratorium voor de ontwikkeling van chemische wapens. Ook fotografeerde Gietelink een samenshooling van duizenden deserteurs uit het Iraakse leger aan wie Saddam Hoessein gratie wilde verlenen.

De Courant
Nieuws van de Dag

KUNST

L O K A A L

onder redactie van Gerard van der Zwaan

„De dwerg van Bethlehem”

De bijbel als stripverhaal

AMSTERDAM, vrijdag
Regisseur/schrijver Jeroen Kriek liet zich voor „De dwerg van Bethlehem” inspireren door de verhalen rond koning David en zijn zoon Salomo. Hij maakte er een absurdistische eenakter van waarin het generatieconflict tussen een aftandse vorst en diens geslepen zoon en opvolger centraal staat.

Koning David wordt gespeeld door de 150 kilo wegen- de acteur/rockzanger Frans de Wit. Hij is immens; in twee- erlei opzicht. Allereerst van- wege zijn gigantische maten maar bovenal door de weerga- loze wijze waarop hij de bijbel- se monarch gestalte geeft. Ge- kleed in een rok van legerca- mouflagestof en een protseri- ge glanzende witte blouse erop dendert hij als een Leopard- tank over het toneel. Groots en sarcastisch is zijn humor. Als Salomo hem verwijft dat hij niet luistert, buldert hij terug: „Maar jij zegt ook niks!”

Salomo is wijzer dan hij in eerste instantie doet vermoeden. Een sullig mannetje lijkt het, prachtig neergezet door muzikant Joop van Brakel. Het blijkt dat de prins inzake de erfopvolging de juiste strategie volgt. Terwijl zijn broer Adonia openlijk rebelleert tegen zijn vader, doet Salomo helemaal niets... Uiteindelijk zal dat hem de kroon opleveren.

Kruikje

De jonge actrice Daphne de Winkel speelt Abisag, de Sunamitische. Zij is door de hofhouding uitverkoren als bedgenote van de oude, kennelijk kouwelijke koning, teneinde deze 'warm te houden'. Maar, zo staat in Koningen 1 hoofdstuk 1 vermeld: „De koning had geen gemeenschap met haar.” Dit gegeven heeft Kriek in zijn bewerking tot grotere proporties opgeblazen. Koning David zou wel willen maar hij kan niet meer.

Erg geestig zijn de vele anachronismes. Salomo bijvoorbeeld komt op een bepaald moment met een miniatuurkopie van het beroemde beeld van Michelangelo op de propen. „Ja hoor, dat ben ik,”

● Daphne de Winkel als Abisag en Joop van Brakel als Adonia in „De dwerg van Bethlehem”.

Foto: Reyn van Koolwijk

verklaart Frans de Wit droog- komisch om vervolgens als een bezetene te keer te gaan omdat de gelijkenis niet deugt. „Kijk nou eens goed,” brult hij tegen Salomo terwijl hij op de geslachtsdelen van het beeldje wijst: „Het is on- besneden!”

De bijbel staat niet bepaald bekend als een humoristisch boek maar wie er desalniettemin eens flink om wil kunnen lachen, dient absoluut „De dwerg van Bethlehem” te bezoeken die t/m 30 oktober te zien is in Theater Frascati.

C.H.